

КОМУНАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«КІРОВОГРАДСЬКИЙ ОБЛАСНИЙ ІНСТИТУТ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ
ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ ІМЕНІ ВАСИЛЯ СУХОМАЙНСЬКОГО»

МИ - НАЦІЯ ЄДИНА!

Україна

**Методичні рекомендації
для проведення Першого уроку
в 2015/2016 навчальному році**

КОМУНАЛЬНИЙ ЗАКЛАД «КІРОВОГРАДСЬКИЙ ОБЛАСНИЙ ІНСТИТУТ
ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ ІМЕНІ ВАСИЛЯ СУХОМЛИНСЬКОГО»

**Методичні рекомендації
для проведення Першого уроку
в 2015/2016 навчальному році**

*Друкується за рішенням науково-методичної ради
комунального закладу «Кіровоградський обласний інститут
післядипломної педагогічної освіти імені Василя Сухомлинського»
(протокол № 3 від 17.06.2015 року)*

КІРОВОГРАД
2015

ББК 74.200.51

М 54

Методичні рекомендації для проведення Першого уроку в 2015/2016 навчальному році: [методичні рекомендації] / Ю.В. Міщай, С.М. Пляка, О.П. Третяк, Л.А. Гайда – Кіровоград: КЗ «КОШПО імені Василя Сухомлинського», 2015. – 40 с.

Запропоновані методичні рекомендації допоможуть у проведенні Першого уроку в 2015/2016 навчальному році з національно-патріотичного виховання. Основною ідеєю уроку є розвиток української державності як консолідуючого чинника розвитку суспільства та єдності української нації.

Для ефективної організації Першого уроку, оптимального вибору методичних прийомів і форм роботи, у виданні розміщено низку додатків, зокрема: нормативно-правове і методичне забезпечення національно-патріотичного виховання дітей та учнівської молоді; орієнтовний каталог видань наукової, науково-популярної, художньої літератури національно-патріотичного спрямування, яку видано впродовж 2013-2015 рр.; перелік документально-публіцистичних фільмів та тематичних відеороликів, присвячених Революції Гідності, Героям Небесної Сотні, бойовим діям на Сході країни; інформація про волонтерів та громадські організації, які надають допомогу учасникам АТО.

Посібник адресований педагогам, працівникам методичних служб, керівникам гуртків, учнівській молоді та батьківській громадськості, усім, хто прагне до стабільності, миру і злагоди в Україні.

Відповідальна за випуск – Корецька Л.В.

ББК 74.200.51

М 54

© КОШПО, 2015

ЗМІСТ

Методичні рекомендації щодо проведення Першого уроку в 2015/2016 навчальному році на тему «Ми – нація єдина!».....	4
--	---

ДОДАТКИ

<i>Додаток 1.</i> Нормативно-правове і методичне забезпечення національно-патріотичного виховання дітей та учнівської молоді (2014-2015 рр.).....	14
<i>Додаток 2.</i> Орієнтовний каталог видань для використання у роботі з національно-патріотичного виховання дітей та учнівської молоді (2013-2015 рр.).....	17
<i>Додаток 3.</i> Документально-публіцистичні фільми та тематичні відеоролики, присвячені Революції Гідності, Героям Небесної Сотні, бойовим діям на Сході країни.....	25
<i>Додаток 4.</i> Інформація про волонтерів та громадські організації, які надають допомогу учасникам АТО.....	32
<i>Додаток 5.</i> Тексти для читання в початковій школі.....	36

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ПРОВЕДЕННЯ ПЕРШОГО УРОКУ В 2015/2016 НАВЧАЛЬНОМУ РОЦІ НА ТЕМУ «МИ – НАЦІЯ ЄДИНА!»

*Завдяки історичній пам'яті людина
стає особистістю, народ – нацією,
країна – державою.
М. Грушевський*

У духовному і політичному житті кожного народу є події й роки, які назавжди входять в його історію, свідомість, визначають характер буття, місце і роль у світових цивілізаційних процесах. В історії України чимало подій, що перед усім світом продемонстрували прагнення українського народу до вільного, щасливого, заможного життя. Як свідчить історія, із тисяч народів і народностей світу лише 200 вирости в нації – створили свої держави й домоглися визнання світової спільноти, серед них – Україна.

Українська держава зможе розвиватися далі лише за умови, що вона буде знати своє минуле і при цьому пам'ятати, що саме історична свідомість є вищою духовною цінністю будь-якої нації.

Події останніх років, коли Україна ціною життя Героїв Небесної Сотні, зусиллями українських військових, добровольців, волонтерів відстоює свободу і територіальну цілісність, дають підстави стверджувати, що переважна більшість громадян України, серед яких є і діти, і молодь, виявили високу патріотичну свідомість та міцну громадянську позицію. Тому одним із найважливіших завдань педагогів є продовження роботи з формування у дітей та молоді громадянських якостей, розуміння приналежності до Українського народу.

Особливого значення в системі патріотичного виховання учнів у навчальних закладах області приділяється проведенню Першого уроку, який за змістом та формами роботи є уроком громадянського становлення особистості.

Перший урок у 2015/2016 навчальному році рекомендуємо провести на тему «Ми – нація єдина!».

Метою Першого уроку є формування в учнів розуміння цілісності й соборності України, усвідомлення особистої відповідальності за долю держави, українського народу та процеси становлення України як єдиної політичної нації.

Лейтмотивом Першого уроку має стати ідея розвитку української державності як консолідуючого чинника розвитку українського суспільства та єдності української політичної нації. При цьому важливо розуміти, що

об'єднання різних етносів і регіонів України є визначальним для національного відродження, розбудови й удосконалення суверенної, правової держави і громадянського суспільства. Лише завдяки почуттям національної єдності, злагоди, миролюбності можна зміцнити Україну.

Під час уроку мають бути реалізовані такі завдання:

- ознайомлення учнів з основними історичними подіями становлення державності України;

- виховання поваги до державних символів, шанобливого ставлення до традицій українців та представників інших національностей, які населяють країну;

- сприяння усвідомленню школярами спільних цінностей української нації: державного суверенітету, незалежності, територіальної цілісності й демократичних засад державного устрою;

- формування правової культури, правосвідомості учнів, їх поваги до Конституції України, Законів України, усвідомлення своїх прав, свобод та обов'язків;

- формування готовності служити Батьківщині своєю працею та стати на захист державних інтересів країни;

- виховання людяності, гідності, справедливості, толерантності, відповідальності – основних моральних цінностей, що визначають ставлення до людей і сприяють єдності країни, стабільності, миру і злагоді в Україні;

- мотивування учнів до усвідомленої поведінки на основі розуміння та прийняття ними морально-правових регуляторів життя суспільства і держави;

- формування негативного ставлення до проявів дискримінації, жорстокості та насильства, засудження військової агресії;

- формування мовленнєвої культури;

- спонукання зростаючої особистості до активної протидії українофобству, аморальності, сепаратизму, шовінізму, фашизму [3, с. 172].

Під час підготовки до проведення Першого уроку рекомендуємо опрацювати нормативно-правове і методичне забезпечення національно-патріотичного виховання дітей та учнівської молоді, що визначає основні акценти й змістову лінію уроку (*додаток 1*).

Окрім того, на етапі підготовки до уроку педагогу варто ознайомитися з науковою, науково-популярною, художньою літературою національно-патріотичного спрямування, яку видано впродовж 2013-2015 рр. (*додаток 2*).

Це сприятиме усвідомленому розумінню суспільно-політичних змін у країні та забезпечить поглиблене опрацювання термінів «патріотизм», «нація».

Реалізації вищезазначених завдань уроку сприятиме створена вчителем урочиста атмосфера, емоційне піднесення, що налаштовує та спонукає учнів до вивчення історії України, рідного краю, усвідомлення школярами спільних цінностей української нації, викликає бажання дізнатися більше про життя і творчість видатних українців.

Для ефективного проведення Першого уроку важливим є не лише знання педагога та вмiле врахування ним вiкових й психологiчних особливостей дiтей, а й особистий приклад, його погляди та практичнi дiї, вiдвертiсть, емоцiйнiсть, оптимiзм та активна патрiотична позицiя вчителя.

Доцiльними будуть наявнiсть елементiв державної символiки в одязi вчителя та учнiв, використання жовто-блакитних кольорiв, нацiонального вбрання, що пiдкреслить єднiсть української нацiї.

Форми i методи проведення Першого уроку можуть бути рiзноманiтними i мають стати творчим доробком кожного педагога. Глибоке та усвiдомлене сприйняття теми забезпечить вiдповiдне оформлення класної кiмнати (залу). Зокрема, рекомендуємо використовувати: зображення державної символiки України – Прапор, Герб, Гiмн; географiчнi карти України, Кiровоградської облaстi; iлюстрацiї краєвидiв України та рiдного краю; елементи народної символiки, вишитий рушник; портрети видатних українцiв та вiдомих людей рiдного краю; тексти художнiх творiв патрiотичного спрямування; свiтлини пам'ятних мiсць рiдного краю; афоризми про патрiотизм, боротьбу за свободу тощо.

Моделюючи структуру та змiст Першого уроку в *початковiй школi*, необхідно спиратись на здобутий особистiстю морально-духовний фундамент у дошкiльному вiцi та в процесi родинного виховання.

Основний змiст Першого уроку для молодших школярiв доцiльно спрямувати на соцiалiзацiю особистостi, набуття нею громадянських якостей, дотримання соцiальних норм i правил. При цьому важливо формувати здатнiсть дитини пiзнавати себе як члена сiм'ї, родини; дитячої спiльноти; як учня; жителя мiста чи села; виховувати в неї любов до рiдного дому, краю, вулицi, своєї країни, її природи, рiдного слова, побуту, традицiй.

У ходi проведення уроку для цiєї вiкової групи радимо використовувати художнi твори для читання та драматизацiї, рiзноманiтнi тексти виховного i повчального змiсту. Їх аналіз та обговорення сприяє вихованню в молодших школярiв любовi до рiдного краю i своєї Батькiвщини, поваги до нацiональних традицiй i символiв українського народу, формуванню почуття гордостi за вiдомих людей України, турботливого ставлення до цiнностей i надбань нашої країни.

Як правило, такi тексти готуються вчителем заздалегiдь та сприяють поглибленню знань дiтей, зокрема: про походження назви столицi нашої країни, рiдного мiста чи села, рiчки та iнших географiчних назв України; про красу i неповторнiсть визначних мiсць України, про iсторичне минуле нашої країни та її вiдомих людей (письменникiв, художникiв, iсторичних постатей, спортсменiв, акторiв, артистiв тощо).

Орiєнтовнi зразки текстiв для читання в початковiй школi, що допоможуть дiтям дiзнатися бiльше про символи рiдної Батькiвщини, розміщено у *додатку 5*.

Складовою Першого уроку для учнів молодшого шкільного віку може стати підготовка і презентація проєктів патріотичного змісту, як наприклад: написання творів про земляків, які прославили рідний край, листів підтримки своїм ровесникам, котрі перебувають в зоні АТО, вітальних листівок захисникам Вітчизни тощо.

Для учнів 1-4-х класів рекомендуємо використати серію творчих завдань.

1. Складіть казку про свій рід (родину, сім'ю).
2. Складіть казку про Україну (або свій рідний край).
3. Зберіть поштові марки на тему: визначні (історичні) місця та видатні люди України, Кіровоградщини; пам'ятники України.
4. Малювання на тему: «Малюнок сім'ї» або «Дім. Дерево. Людина», «Ти у мене єдина, Україно», «Ми всі єдина сім'я» (про традиції різних народів), «Як тебе не любити, мій рідний краю!», «Які ми, українці?» (які риси характеру притаманні нам).
5. Конкурс малюнків на кращу шкільну символіку.
6. Міні твори на тему: «Моя Україна», «З історії мого рідного краю», «Мій рід (родовід)», «Козацькому роду нема переводу», «Найвідоміші українці», «Я і моя улюблена казка», «Моє рідне місто (село)», «Я і моя улюблена народна пісня», «Я горджусь тобою, Україно!», «Я і культура мого народу», «Україна через 20 років».
7. Виборювання дітьми почесного права сфотографуватися біля державного прапора України, який знаходиться у школі (для кращих знавців рідної мови, переможців конкурсів, змагань, фестивалів).

8. Вікторина «Люби, вивчай свій рідний край» (за Т. Ситник):

- Як називається наша Батьківщина?
- Які символи нашої держави ти знаєш?
- Що являє собою герб України?
- Які кольори на прапорі України?
- Чому Черкащину називають шевченківським краєм?
- Як називається урочиста пісня, що є символом держави?
- На якій вулиці знаходиться твоя школа?
- Яка річка протікає через твоє місто (село)?
- Які села та міста Кіровоградщини ти знаєш?

Доцільними будуть запропоновані дітям проблемні питання, що спонукають їх до діалогу, висловлювання власної позиції та ставлення до відповідних учинків. Так, наприклад, мотивувати дітей до вдумливого аналізу своєї поведінки та готовності бути гідним громадянином України можна через низку запитань:

- Чи згодні ви з висловом: «Без верби й калини нема України»? Чому так говорять?
- Як ви розумієте прислів'я: «За рідний край і життя віддай»? Чому?

- Чи задумувався ти над тим, що людина, зриваючи гарну квітку, робить біднішим свій рідний край?

Під час проведення Першого уроку учитель може запропонувати тестові методики та завдання, результати яких використати для подальшого проектування (корегування) виховного процесу, а саме: формування патріотичних почуттів, соціальної та громадянської компетентностей особистості.

З метою виявлення знань змісту понять «родина», «рідня», «рід», «родовід» у дітей 2-3-х класів рекомендуємо використати тестові завдання (за В. Семенко).

1. Родина – це...

- а) мама, тато, діти, бабусі, дідусі, усі родичі;
- б) члени сім'ї, які живуть разом;
- в) рідна земля.

2. Рідня – це...

- а) усі родичі, які є в людини;
- б) тільки ті родичі, які живуть в одному помешканні;
- в) сім'я.

3. Рід – це...

- а) усі давні і теперішні родичі;
- б) усі давні родичі;
- в) усі теперішні родичі.

4. Родовід – це...

- а) імена родичів, які ми знаємо;
- б) імена всіх родичів: давніх і теперішніх.

5. Запишіть імена і по батькові членів вашої родини.

Для учнів 2-4-х класів пропонуємо такі тестові завдання (за В. Тетьоркіною):

1. Віднови прислів'я та поясни його зміст.

Батьківщина, без, людина, що, соловей, пісні, без.

2. Продовж речення.

Моя Батьківщина – _____

Бути справжнім українцем – значить, _____

Патріотом називають людину, яка _____

Громадянин України – це той, хто _____

Я хотів би бачити свою Батьківщину _____

День незалежності України _____

Найбільші міста України _____

Найбільші ріки України _____

Найбільші озера України _____

Що ти можеш зробити для того, щоб зберегти багатство і красу нашої Вітчизни? _____

Якими народними промислами займалися Українці у давнину? _____

З метою виявлення рівня розуміння цінності Батьківщини молодшими школярами рекомендуємо використати експериментальні методики «Розуміння гуманістичних цінностей» (для учнів 3-4 класів), де учням необхідно віднайти правильний варіант серед запропонованих відповідей, який найбільше підходить до поданого поняття та правильно розкриває його сутність, наприклад:

1. Любити Батьківщину – це...
  - а) знати й шанувати історію, мову, культуру свого народу;
  - б) брати участь у добрих справах;
  - в) знати Гімн, Герб, Прапор України.
2. Патріот – це той, хто...
  - а) любить свою Батьківщину, свій народ;
  - б) любить те місце, де народився;
  - в) любить свій рідний край.

Використання методики незакінчених речень допоможе у вихованні патріотичних почуттів, правової культури, основних моральних цінностей – людяності, гідності, справедливості, толерантності, відповідальності.

Пропонуємо орієнтовні приклади незакінчених речень:

1. Для мене Батьківщина – це...
2. Моя Батьківщина – це...
3. У ставленні до батьків я маю...
4. У ставленні до Батьківщини я маю...
5. Я маю право...
6. Моїми обов'язками є...
7. Громадянин України – це той, хто...
8. Бути патріотом означає...
9. Я люблю свою рідну землю, тому що...
10. Любити свій рідний край означає...
11. Я можу зробити для моєї Батьківщини...
12. Я покладаю надію на Батьківщину...

Під час проведення Першого уроку для учнів основної та старшої школи важливо донести ідею української державності як консолідуючого чинника розвитку суспільства й нації в цілому.

Моделюючи зміст уроку для цієї вікової групи, необхідно приділити увагу питанням відновлення історичної пам'яті, ознайомивши учнів з тривалими державницькими традиціями України через висвітлення історії Київської Русі, Великого князівства Литовського, Війська Запорозького, Гетьманщини, Української Народної Республіки, Гетьманату Павла Скоропадського, Західноукраїнської Народної Республіки, Карпатської України та інших українських визвольних проєктів. На особливу увагу заслуговує формування української політичної культури в часи Речі Посполитої та Австро-

Угорщини, нове осмислення ролі Кримського Ханату як держави кримськотатарського народу [1, С. 3].

Висвітлюючи сторінки історії, варто звернути увагу учнів, що українці – козацька нація. А Запорозька Січ була і залишається нині синонімом свободи, незалежності, людської й національної гідності.

З метою поглиблення знань учнів з історико-культурної спадщини країни, її політичного та соціального розвитку радимо використовувати, на вибір вчителя, віртуальні екскурсії музеями України, зокрема:

- *Національний музей історії України (3D-тур).*

http://www.nmiu.com.ua/3D/hmuseum_1.swf

- *Кіровоградський обласний краєзнавчий музей.*

http://www.kokm.kr.ua/images/3D/kraeznavchuy_museum.html

- *Олександрійський музей миру.*

http://uk.wikipedia.org/wiki/Олександрійський_музей_миру

- *Музей Писанкового Розпису.*

<http://hutsul.museum/pysanka/exposition/virtual/>

- *Музей національної архітектури та побуту «Пирогово».*

http://museum-pyrogovo-kyiv.virtual.ua/?page=3D_tour

- *Коломийський музей народного мистецтва Гуцульщини та Покуття.*

<http://hutsul.museum/exposition/virtual/>

• *Історико-археологічний музей «Прадавня Аратта – Україна» в с. Трипілля.*

<http://incognita.day.kiev.ua/museums/trypillia>

- *Віртуальна екскурсія Музеєм археології в Батурині.*

<http://incognita.day.kiev.ua/museums/baturyn/>

• *Віртуальна екскурсія Національним військово-історичним музеєм України.*

<http://incognita.day.kiev.ua/museums/military/>

- *Музей історії запорозького козацтва.*

<http://www.ostrov-hortica.org.ua/>

- *Музей гетьманства.*

<http://incognita.day.kiev.ua/museums/hetmanstva/museum.swf>

- *Музей М.С. Грушевського.*

<http://museum3dtours.com/php/point.php?parent=point&idm=7&l=ua>

- *Віртуальна екскурсія Острозьким замком.*

<http://incognita.day.kiev.ua/museums/ostrohcastle/>

- *Віртуальна екскурсія заповідником «Поле Полтавської битви».*

<http://incognita.day.kiev.ua/museums/poltbattle/>

• *Віртуальна екскурсія літературно-меморіальним музеєм Григорія Сковороди.*

<http://incognita.day.kiev.ua/museums/skovorodynivka/>

- *Віртуальна екскурсія Цитаделлю Батурицької фортеці.*

<http://incognita.day.kiev.ua/museums/tsytadel/>

Особливого значення набуває ознайомлення учнів з історією героїчної боротьби українського народу за державну незалежність протягом свого історичного шляху, зокрема у ХХ-ХХІ століттях це ОУН, УПА, дисидентський рух, студентська Революція на граніті, Помаранчева революція, Революція Гідності, бойові дії на Сході України [1, С. 3].

У ході проведення Першого уроку доцільно приділити увагу революційним змінам, що відбулись у листопаді 2013 р. - березні 2014 р., та продемонстрували готовність молодого покоління відстоювати національні цінності, українську державність, орієнтацію на фундаментальні орієнтири світової цивілізації.

Події, які переживає народ України упродовж 2013-2015 рр., ще раз засвідчили, що проголошена у 1991 р. державна незалежність потребує постійного захисту, глибокого розуміння та оцінки того, що відбувається навколо нас. Тому на урок рекомендуємо запросити учасників бойових дій на Сході країни, представників волонтерських організацій, учасників Революції Гідності, членів сімей Героїв Небесної Сотні та полеглих бійців АТО.

Темами для обговорення мають бути мужність українських військових та добровольців, їх вірність Присязі українському народові, готовність віддати життя за мир і спокій в Україні, а також героїзм простих українців, які виявили свою громадянську позицію.

Логічним продовженням теми відстоювання прав людини, єдності народу України, цілісності її території, мужності і героїзму в ім'я свободи і незалежності буде демонстрація та обговорення документально-публіцистичних фільмів та тематичних відеороликів, присвячених Революції Гідності, Героям Небесної Сотні, бойовим діям на Сході країни (*додаток 3*).

На етапі підготовки до Першого уроку важливо організувати відвідування військовослужбовців, які отримали поранення внаслідок виконання бойових завдань та проходять реабілітацію, спонукати учнів до написання листів до вояків у рамках Всеукраїнської акції «Лист пораненому».

Окремої уваги заслуговує волонтерська діяльність, активними учасниками якої є педагоги, учні, батьки. Це сприяє встановленню соціальних зв'язків, опануванню дітьми нових навичок, формуванню у них відповідальної патріотичної поведінки.

Під час Першого уроку рекомендуємо організувати зустрічі з волонтерами, які з перших днів антитерористичної операції допомагають забезпечувати війська захисним спорядженням, ліками, продовольством та, не зважаючи на ризик, вивозять із захоплених міст і сіл мирних громадян. З цією метою радимо скористатися інформацією про волонтерів та громадські

організації м. Кіровограда та області, які надають допомогу учасникам АТО, що розміщена у *додатку 4*.

Звернення до подій минулого та сьогодення буде доцільним завдяки використанню літературної спадщини українських письменників: Т. Шевченка, Лесі Українки, В. Барки, У. Самчука, Т. Осьмачки, В. Сосюри, О. Гончара, О. Довженка, П. Загребельного, В. Симоненка, Л. Костенко, В. Стуса та інших письменників.

Глибокий аналіз подій, учинків героїв їх творів сприятиме формуванню важливого розуміння того, що упродовж історії людства українці, як і інші народи, безпосередньо брали участь у виробленні системи загальнолюдських цінностей, збагачували світову мистецьку скарбницю. Таке розуміння історичного процесу гартуватиме гордість за свій народ, а отже, формуватиме патріотичну особистість.

Щоб художні твори, які вчитель використовує для проведення Першого уроку, забезпечили формування в учнів морально-етичних цінностей, усвідомлення себе як частини великого етносу з величною історією, необхідно моделювати ситуації, які сприятимуть розумінню учнями суспільно-політичних явищ, змальованих автором у творі, проводити аналогії із сучасністю; через мистецтво слова виховувати любов до Батьківщини й рідної мови, її історії та культури, пробуджувати національну свідомість.

Ефективність проведення Першого уроку значною мірою залежить від вибору форм та методів його організації. Пріоритетна роль має належати активним методам, що ґрунтуються на демократичному стилі взаємодії, спрямовані на самостійний пошук істини, сприяють формуванню критичного мислення, ініціативи й творчості, відкритості, толерантного ставлення до відмінностей між людьми. Тому радимо використовувати: соціально-проектну діяльність, метод відкритої трибуни, демократичний діалог, диспут, дебати, брейн-ринг, уроки пам'яті, уроки мужності, акції та флешмоби патріотичного спрямування.

Ураховуючи гнучку структурну організацію Першого уроку, де учні є активними учасниками урочистого заходу, у процесі підготовки до його проведення рекомендуємо використати елементи інновацій:

- презентація українського дитячого художнього фільму «Іван Сила» (за книгою Олександра Гавроша «Неймовірні пригоди Івана Сили, найдужчої людини світу»);
- майстер-клас із виготовлення арт-листівки для українського воїна;
- інтерактивна розмова про волонтерство «Відкриті серця України»;
- презентація проектів «Вся Україна читає дітям» та «Простір української дитячої книги»;
- колективна гра зі створення панно «Україна – моя країна!»;
- музейне заняття «Родинна пам'ять – створи музей своєї родини»;

- майстер-клас «Прикрасимо наше місто (село)»;
- фото-проект «Світ у дитячих долонях»;
- авторський стріт-арт на асфальті крейдою (малюнок і назва);
- гра-репортаж «Видатні імена сучасності»;
- звіт-мандрівка «Сюжетні замальовки рідного краю».

На Перший урок можна запросити гостей – представників органів виконавчої влади, місцевого самоврядування, батьківської громади, діячів культури і науки, активістів громадських організацій та волонтерського руху, учасників історичних подій, відомих земляків, знавців і шанувальників історії рідного краю. Живе спілкування з гостями, зокрема з людьми, які є гордістю України, нашої області, міста, має велике виховне значення.

У ході підготовки до Першого уроку рекомендуємо використовувати розробки уроків та позакласних заходів педагогів області, що спрямовані на формування у школярів української громадянської ідентичності шляхом вивчення історії держави, її національних і культурних традицій, поваги до Законів України, усвідомлення морально-правових норм та загальнолюдських цінностей суспільства. Зазначені матеріали розміщено на веб-сайті науково-методичної лабораторії виховної роботи і формування культури здоров'я КЗ «КОППО імені Василя Сухомлинського» (<http://koipro414.at.ua>).

Список використаних джерел

1. Концепція національно-патріотичного виховання дітей та молоді, затверджена наказом Міністерства освіти і науки України від 16.06.2015 р. № 641.
2. Методичні рекомендації щодо національно-патріотичного виховання у загальноосвітніх навчальних закладах, затверджені наказом Міністерства освіти і науки України від 16.06.2015 р. № 641.
3. Україна – єдина країна. Розробки уроків і позакласних заходів для проведення Першого уроку у 2014/2015 навчальному році: [методичний посібник] / укладачі: Ю.В. Міщай, С.М. Пляка, О.П. Третяк, О.В. Ревнивцева. – Кіровоград: ФО-П Александрова М.В., 2014. – 172 с.

**Нормативно-правове і методичне забезпечення
національно-патріотичного виховання дітей та учнівської молоді
(2014-2015 рр.)**

Укази Президента України

- Указ від 24.03.2012 р. № 212 «Про Стратегію державної політики сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні та першочергові заходи щодо її реалізації» (із змінами, внесеними згідно з Указами Президента від 25.06.2013 р. № 342, від 28.04.2015 р. № 246);

- Указ від 14.10.2014 р. № 806 «Про День захисника України»;

- Указ від 13.11.2014 р. № 871 «Про День Соборності України»;

- Указ від 13.11.2014 р. № 872 «Про День Гідності та Свободи»;

- Указ від 24.03.2015 р. № 169 «Про заходи з відзначення у 2015 році 70-ї річниці Перемоги над нацизмом у Європі та 70-ї річниці завершення Другої світової війни»;

- Указ від 12.06.2015 р. № 334 «Про заходи щодо поліпшення національно-патріотичного виховання дітей та молоді».

Постанова Верховної Ради України

- Постанова від 12.05.2015 р. № 373-VIII «Про вшанування героїв АТО та вдосконалення національно-патріотичного виховання дітей та молоді».

Накази та листи Міністерства освіти і науки України

- наказ від 07.09.2000 р. № 439 «Про затвердження рекомендацій щодо порядку використання державної символіки в навчальних закладах України»;

- наказ від 13.06.2012 р. № 687 «Про затвердження Положення про Всеукраїнську військово-патріотичну спортивну гру «Сокіл» («Джура»)» (зі змінами, внесеними згідно з наказом Міністерства освіти і науки України від 31.03.2014 р. № 276);

- наказ від 30.09.2014 р. № 1085 «Про проведення у 2014/2015 навчальному році Всеукраїнської дитячо-юнацької військово-патріотичної гри «Сокіл» («Джура»)»;

- наказ від 27.10.2014 р. № 1232 «Про затвердження плану заходів щодо посилення національно-патріотичного виховання дітей та учнівської молоді»;
- наказ від 28.05.2015 р. № 582 «Про схвалення Концепції національно-патріотичного виховання дітей та молоді»;
- наказ від 16.06.2015 р. № 641 «Про затвердження Концепції національно-патріотичного виховання дітей і молоді, Заходів щодо реалізації Концепції національно-патріотичного виховання дітей і молоді та методичних рекомендацій щодо національно-патріотичного виховання у загальноосвітніх навчальних закладах»;
- лист від 25.07.2014 р. № 1/9-376 «Про методичні рекомендації з питань організації виховної роботи у навчальних закладах у 2014/2015 навчальному році»;
- лист від 29.07.2014 р. № 1/9-382 «Про особливу відповідальність педагогічних та науково-педагогічних працівників»;
- лист від 13.08.2014 р. № 1/9-412 «Про проведення Уроків мужності»;
- лист від 28.08.2014 р. № 1/9-429 «Про організацію фотовиставок»;
- лист від 17.10.2014 р. № 1/9-543 «Про відзначення 70-ї річниці вигнання нацистських окупантів з України»;
- лист від 14.11.2014 р. № 1/9-593 «Методичні матеріали Українського інституту національної пам'яті до 81 роковин голодомору»;
- лист від 27.11.2014 р. № 1/9-614 «Про методичні рекомендації з патріотичного виховання»;
- лист від 17.02.2015 р. № 1/9-78 «Про організацію Всеукраїнської дитячо-юнацької військово-патріотичної гри «Сокіл» («Джура») в навчальних закладах»;
- лист від 09.04.2015 р. № 1/9-188 «Щодо заходів з відзначення у 2015 році 70-ї річниці Перемоги над нацизмом у Європі та 70-ї річниці завершення Другої світової війни»;
- лист від 23.04.2015 р. № 1/9-211 «Про відзначення Дня пам'яті та примирення і Дня Перемоги над нацизмом у Європі»;
- лист від 08.05.2015 р. № 1/9-235 «Щодо відвідування музеїв та навчально-тематичних екскурсій»;
- лист від 22.05.2015 р. № 1/9-255 «Про перегляд підходів з організації діяльності музеїв історичного профілю»;
- лист від 24.06.2015 р. № 1/9-302 «Щодо протидії пропаганді сепаратизму та антиукраїнській ідеології в системі освіти».

**Розпорядження Кіровоградської обласної державної адміністрації,
накази департаменту освіти і науки Кіровоградської ОДА**

- розпорядження голови обласної державної адміністрації та голови обласної ради від 08.04.2015 р. № 152-р/92-гр «Про підготовку відзначення в області 70-ї річниці Перемоги над нацизмом у Другій світовій війні, Дня пам'яті та примирення, Дня Перемоги, 70-ї річниці Перемоги над нацизмом у Європі та 70-ї річниці завершення Другої світової війни»;

- наказ директора департаменту освіти і науки Кіровоградської обласної державної адміністрації від 25.11.2014 р. № 455 «Про посилення національно-патріотичного виховання дітей та учнівської молоді»;

- наказ директора департаменту освіти і науки Кіровоградської обласної державної адміністрації від 20.04.2015 р. № 172 «Про відзначення в області 70-ї річниці Перемоги над нацизмом у Європі, Дня Пам'яті та примирення, Дня Перемоги та 70-ї річниці завершення Другої світової війни».

Методичні матеріали Українського інституту національної пам'яті

(режим доступу: <http://www.memory.gov.ua/>)

- до відзначення Дня пам'яті та примирення та 70-ї річниці Дня Перемоги над нацизмом у Другій світовій війні (8-9 травня 2015 року);

- до 70-ї річниці вигнання нацистських окупантів з України (відзначалось 28 жовтня 2014 року);

- до відзначення 14 жовтня Дня захисника України (відзначається з 14 жовтня 2014 року);

- до 75-ї річниці початку Другої світової війни (1 вересня 2014 року);

- до Європейського Дня пам'яті жертв сталінізму і нацизму та 75-річчя пакту Гітлера-Сталіна (вшанування відбулося 23 серпня 2014 року);

- методичні матеріали для використання у проведенні інформаційно-роз'яснювальної роботи серед населення та військовослужбовців щодо встановлення Дня захисника України (додаток до доручення Глави Адміністрації Президента України від 23.10.2014 р. № 02-01/3078).

**Орієнтовний каталог видань для використання у роботі
з національно-патріотичного виховання дітей та учнівської молоді
(2013-2015 рр.)**

Читальний зал КЗ «КОШПО імені Василя Сухомлинського»

Бех І.Д. Національна ідея в становленні громадянина-патріота України (програмно-виховний контекст) / І.Д. Без, К.І. Чорна. – К., 2014. – 48 с.

Виховання культури гідності дітей та учнівської молоді в позаурочній діяльності загальноосвітніх навчальних закладів: [методичний посібник] / під заг. ред. К.І. Чорної. – Кіровоград: Імекс-ЛТД, 2014. – 260 с.

Виховання ціннісного ставлення до людини у молодших школярів. Система роботи з батьками / упорядник О.П. Третяк. – Х.: Вид. група «Основа», 2015. – 160 с. (Б-ка журн. «Початкове навчання та виховання»; Вип. 4 (136)).

Володимир Винниченко: «Бо я – українець»: Дайджест-конспект життя і творчості за матеріалами досліджень Володимира Панченка. – Кіровоград: Імекс-ЛТД, 2013. – 512 с.: іл. – (серія «Стилет і стилос трьох степовиків»: Життя і творчість В. Винниченка, Є. Маланюка та Яра Славутича у дослідженнях кіровоградських літературознавців В. Панченка, Л. Куценка, Г. Ключека, В. Марка, С. Михиди, О. Гольник, С. Присяжнюк та ін. – у трьох основних томах і супровідних книгах. – Т. 1).

Володимир Винниченко: *viribus unitis* – XXI. Частина друга (Життя і творчість В. Винниченка в наукових дослідженнях В. Чернецької та С. Присяжнюк). – Кіровоград: «Поліграф-Сервіс», 2013. – 448 с. (Серія: «Стилет і стилос трьох степовиків»).

Володимир Винниченко: *viribus unitis* – XXI. Частина перша (Життя і творчість В. Винниченка в наукових дослідженнях С. Михиди та М. Ковалик). – Кіровоград: «Поліграф-Сервіс», 2013. – 432 с. (Серія: «Стилет і стилос трьох степовиків»).

Володимир Винниченко: від Єлисавета до Мужена (Дайджест-конспект життя і творчості за матеріалами досліджень В. Панченка, Г. Ключека, В. Марка, С. Михиди, О. Гольник, С. Присяжнюк та ін.). – Кіровоград: «Поліграф-Сервіс», 2013. – 424 с. (Серія: «Стилет і стилос трьох степовиків»).

Володимир Винниченко: жінки у творчості й житті (Дайджест-конспект життя і творчості за матеріалами досліджень В. Панченка, С. Михиди, Л. Мороз

та ін. – Вид. 2-ге, перероб. і допов. – Кіровоград: «Поліграф-Сервіс», 2013. – 360 с. (Серія: «Стилет і стилос трьох степовиків»).

Володимир Винниченко: утвердження українськості (Дайджест-конспект життя і творчості за матеріалами досліджень В. Панченка, Г. Ключека, С. Михиди та ін.). – Кіровоград: Поліграф-Сервіс, 2013. – 432 с. (Серія: «Стилет і стилос трьох степовиків»).

Демченко В.М. Українознавчий словник. Випуск 1 / В.М. Демченко. – Х.: Вид. група «Основа», 2013. – 127 с. – (Б-ка журн. «Вивчаємо українську мову та літературу»; Вип. 11 (120)).

Демченко В.М. Українознавчий словник. Випуск 2 / В.М. Демченко. – Х.: Вид. група «Основа», 2014. – 112 с. – (Б-ка журн. «Вивчаємо українську мову та літературу»; Вип. 6 (127)).

Журба К.О. Виховання культури гідності молодших підлітків у взаємодії сім'ї і школи: [методичні рекомендації] / К.О. Журба. – Кіровоград: Імекс-ЛТД, 2014. – 72 с.

Киричок В.А. Виховання культури гідності молодших школярів у позаурочній діяльності: [методичні рекомендації] / В.А. Киричок, О.В. Роговець. – Кіровоград: Імекс-ЛТД, 2014. – 80 с.

Маруніна Г.Г. Виховання основ культури гідності дошкільників: [методичні рекомендації] / Г.Г. Маруніна. – Кіровоград: Імекс-ЛТД, 2014. – 28 с.

Михайлів Т.В. Історія державності та правові пам'ятки України: довідник / Т.В. Михайлів, Т.А. Михайлів. – Х.: Вид. група «Основа», 2013. – 93 с. – (Б-ка журн. «Історія та правознавство»; Вип. 12 (120)).

Михида С.П. Модерн d'Ukraine: особистість – мегатекст – поетика / Сергій Михида. – Кіровоград: «Поліграф-Сервіс», 2013. – 336 с. (Серія: «Стилет і стилос трьох степовиків»).

Міжсекторальна взаємодія в умовах превентивного виховного середовища: [навчально-методичний посібник] / автори-упорядники В.І. Кириченко, О.О. Єжова. – Кіровоград: Імекс-ЛТД, 2014. – 172 с.

Оржеховська В.М. Технології розбудови виховної системи загальноосвітнього навчального закладу: [навчально-методичний посібник] / В.М. Оржеховська, Т.Є. Федорченко. – Кіровоград: Імекс-ЛТД, 2014. – 172 с.

Особливості формування світоглядної позиції особистості в умовах дитячого об'єднання: [монографія] / О.В. Безпалько, О.В. Касьянова та ін.; наук. ред. Т.К. Окушко. – Кіровоград: Імекс-ЛТД, 2013. – 260 с.

Програма українського патріотичного виховання дітей та учнівської молоді / І.Д. Бех, К.І. Чорна. – К., 2014. – 32 с.

Семенюк М.П. 100 Шевченківських кросвордів. Частина 1 / М.П. Семенюк. – Х.: Вид. група «Основа», 2014. – 88 с. – (Б-ка журн. «Вивчаємо українську мову та літературу»; Випуск 2 (134)).

Семенюк М.П. 100 Шевченківських кросвордів. Частина 2 / М.П. Семенюк. – Х.: Вид. група «Основа», 2014. – 88 с. – (Б-ка журн. «Вивчаємо українську мову та літературу»; Випуск 3 (124)).

Творчість Тараса Шевченка на уроках та виховних заходах / уклад. О.В. Маленко. – Х.: Вид. група «Основа», 2014. – 159 с. – (Б-ка журн. «Вивчаємо українську мову та літературу»; Вип. 11 (122)).

Формування превентивного виховного середовища загальноосвітнього навчального закладу: [навч.-метод. посіб.] / Єжова О.О., Кириченко В.І., Тарасова Т.В., Федорченко Т.Є., Муромець В.Г., Нечерда В.Б., Оржеховська В.М., Кириленко С.В.; [за заг. ред. д.п.н., проф. Оржеховської В.М.]. – Кіровоград: Імекс-ЛТД, 2014. – 172 с.

Чорна К.І. Виховання культури гідності старшокласників у позаурочній діяльності: [методичні рекомендації] / К.І. Чорна. – Кіровоград: Імекс-ЛТД, 2014. – 72 с.

Шевченко Т.Г. Життя і творчість у запитаннях і відповідях: вікторини, кросворди, чайнворди, криптограми, ребуси. – Х.: Вид. група «Основа», 2015. – 192 с.

Шкільна І.М. Виховання культури гідності старших підлітків у позаурочній діяльності: [методичні рекомендації] / І.М. Шкільна. – Кіровоград: Імекс-ЛТД, 2014. – 32 с.

Як сформувати світоглядну позицію особистості в дитячому об'єднанні: [метод. посіб.] / Пащенко О. В., Чиренко Н. В., Чорна К.І. та ін.; наук. ред. Т.К. Окушко. – Кіровоград: Імекс-ЛТД, 2013. – 200 с.

Орієнтовні сценарії виховних заходів

Букреєва Н.А. Години спілкування. 1 клас / Букреєва Н.А., Володарська М.О., Настенко А.І., Пілаєва О.М., Полуніна С.М. – Х.: Вид. група «Основа», 2014. – 103 с. – (Серія «Початкова школа. Виховна робота»).

Володарська М.О. Години спілкування. 2 клас / Володарська М.О., Рябова Т.Б., Черкашина Н.Л. – Х.: Вид. група «Основа», 2014. – 128 с. – (Серія «Початкова школа. Виховна робота»).

Володарська М.О. Години спілкування. 4 клас / Володарська М.О., Жукова О.М., Лебединець С.В., Нев'ядомська Т.В., Черепеніна Л.Т., Шеїн І.В. – Х.: Вид. група «Основа», 2014. – 128 с. – (Серія «Початкова школа. Виховна робота»).

Володарська М.О. Години спілкування 3 клас / Володарська М.О., Микитченко Н.І. – Х.: Вид. група «Основа», 2014. – 119 с. – (Серія «Початкова школа. Виховна робота»).

Години спілкування. 5-8 класи / укладач В.М. Андрєєва. – Х.: Вид. група «Основа», 2013. – 128 с. – (Серія «Класний керівник»).

Години спілкування. 9-11 класи / укладач В.М. Андрєєва. – Х.: Вид. група «Основа», 2014. – 128 с. – (Серія «Класний керівник»).

Комплект плакатів для школи «Свята та видатні дати України».

Коновалова М.В. Виховні заходи в початкових класах / М.В. Коновалова – Х.: Вид. група «Основа», 2015. – 110 с. – (Серія «Початкове навчання та виховання»; Вип. 5 (137)).

Коновалова М.В. Тематичні класні години. 5-11 класи. Національно-патріотичне та громадянське виховання. – 2-ге вид. // М.В. Коновалова – Х.: Вид. група «Основа», 2014. – 174 с. – (Серія «Класний керівник»).

Ми віримо в твоє майбутнє твоє, Україно! (сценарії виховних заходів національного спрямування). – Х.: Вид. група «Основа», 2014. – 128 с. – (Серія «Виховна робота»).

Пономаренко Л.В. Ми – діти твої, Україно! Сценарії заходів національного спрямування. 1-4 класи / Л.В. Пономаренко, С.В. Тютюнник. – Х.: Вид. група «Основа», 2015. – 126 с. – (Серія «Початкова школа. Виховна робота»).

Пономаренко Л.В. Світлиця людських чеснот. Сценарії заходів морально-етичного спрямування. 1-4 класи / Л.В. Пономаренко, С.В. Тютюнник. – Х.: Вид. група «Основа», 2015. – 125 с. – (Серія «Початкова школа. Виховна робота»).

Пономаренко Л.В. Я не ображу рідної землі... Сценарії заходів екологічного спрямування. 1-4 класи / Л.В. Пономаренко, С.В. Тютюнник. – Х.: Вид. група «Основа», 2015. – 120 с. – (Серія «Початкова школа. Виховна робота»).

Уроки мужності в початковій школі: навч.-метод. посібник / уклад. Д.В. Ротфорд. – Х.: Вид. група «Основа», 2015. – 96 с.: табл.

Особиста гідність. Безпека життя. Громадянська позиція: [метод. посіб. для виховної роботи з учнями з питань протидії торгівлі людьми: 7 клас] / наук. кер. та ред. І.Д. Зверевої та Ж.В. Петрочко. – К.: ФО-П Буря О.Д., 2014. – 188 с.

Особиста гідність. Безпека життя. Громадянська позиція: [метод. посіб. для виховної роботи з учнями з питань протидії торгівлі людьми: 8 клас] / наук. кер. та ред. І.Д. Зверевої та Ж.В. Петрочко. – К.: ФО-П Буря О.Д., 2014. – 168 с.

Особиста гідність. Безпека життя. Громадянська позиція: [метод. посіб. для виховної роботи з учнями з питань протидії торгівлі людьми: 9 клас] / наук. кер. та ред. І.Д. Зверевої та Ж.В. Петрочко. – К.: ФО-П Буря О.Д., 2014. – 164 с.

Особиста гідність. Безпека життя. Громадянська позиція: [метод. посіб. для виховної роботи з учнями з питань протидії торгівлі людьми: 10 клас] / наук. кер. та ред. І.Д. Зверевої та Ж.В. Петрочко. – К.: ФО-П Буря О.Д., 2014. – 140 с.

Особиста гідність. Безпека життя. Громадянська позиція: [метод. посіб. для виховної роботи з учнями з питань протидії торгівлі людьми: 11 клас] / наук. кер. та ред. І.Д. Зверевої та Ж.В. Петрочко. – К.: ФО-П Буря О.Д., 2014. – 132 с.

Особиста гідність. Безпека життя. Громадянська позиція: [Програма виховної роботи з учнями з питань протидії торгівлі людьми] / наук. кер. та ред. І.Д. Зверевої та Ж.В. Петрочко. – К.: ФО-П Буря О.Д., 2014. – 88 с.

Методичні рекомендації щодо впровадження в загальноосвітніх школах-інтернатах програми виховної роботи з підлітками з питань протидії торгівлі людьми «Особиста гідність. Безпека життя. Громадянська позиція» / авт.-упоряд. А.В. Калініна, Ж.В. Петрочко, А.М. Шеламкова; за заг. ред. І.Д. Зверевої, Ж.В. Петрочко, Р.Х. Вайноли. – К.: ФО-П Буря О.Д., 2014. – 60 с.

Особиста гідність. Безпека життя. Громадянська позиція: упровадження програми виховної роботи з підлітками щодо питань протидії торгівлі людьми (для учнів професійно-технічних навчальних закладів): методичні рекомендації / авт.-упор. Н.І. Бойчук, С.В. Терницька; за заг. ред. І.Д. Зверевої, Ж.В. Петрочко. – К.: ФО-П Буря О.Д., 2014. – 308 с.

Обласна універсальна бібліотека імені Д.І. Чижевського

Бачинська О.А. Українське козацтво. Золоті сторінки історії / Олена Бачинська, Тарас Чухліб, Віталій Щербак. – К.: Кристал Бук, 2015. – 398 с.

Бердинських К. Єлюди: теплі історії з Майдану / Крістіна Бердинських. – К.: Брайт Стар Паблішинг, 2014. – 179 с.

Беліков О.М. Перлини України: [альбом]. – Харків: Книжковий клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», 2013. – 207 с.: іл.

Беліков О.М. Чарівні куточки України / Олег Беліков; фото Юлія Воронцова та ін. – Харків: Клуб сімейного дозвілля, 2014. – 205 с.

Білик С.В. Нащадки козацької слави: організація національно-патріотичного виховання молодших школярів на військово-козацьких традиціях / Світлана Білик. – Харків: Основа, 2015. – 176 с.

В'ятрович В. Україна. Історія з грифом «Секретно» / Володимир В'ятрович. – Харків: Книжковий клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», 2014. – 511 с.

Волонтери. Мобілізація добра: збірка / укл. Ірена Карпа. – Харків: Книжковий клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», 2015. – 251 с.

Гайовий Г. Іронічні майданески та позамайданні фрески / Гриць Гайовий. – К.: [б.в.], 2014. – 12 с.

Геноцид в Україні 1932-1933 рр. за матеріалами кримінальної справи № 475. – Київ, 2014. – 560 с.

Голодомор 1932-1933 років в Україні як злочин геноциду згідно з міжнародним правом / ред.: Володимир Василенко, Мирослава Антонович. – К.: Києво-Могилянська академія, 2014. – 364 с.

Гук Н. Євромайдан. Звичайні герої / Наталя Гук. – К.: Брайт Стар Паблішинг, 2015. – 144 с.

До барикад: збірка кіровоградської революційної поезії / упоряд. Олена Горобець. – Кіровоград: Мавік, 2014. – 79 с.

Журавльов Д.В. Хто є хто в українській історії / Денис Журавльов. – Харків: Клуб сімейного дозвілля, 2014. – 414 с.

І плаче росами земля / Наталія Бідненко [та ін.]; упоряд. Наталія Бідненко. – Кіровоград: Центрально-Українське вид-во, 2014. – 63 с.

Івченко А.С. Україна = Ukraine / Андрій Івченко. – Харків: Клуб сімейного дозвілля, 2014. – 223 с.

Кожевніков В. Україна і Росія: сусіди, друзі, брати, вороги? / Валентин Кожевніков. – К.: ПП «Панмедіа», 2014. – 63 с.

Кожевніков В. Яка національна ідея українців? Що таке український націоналізм? Хто такі українські націоналісти? / Валентин Кожевніков. – К.: Задруга, 2014. – 60 с.

- Кошкина С. Майдан. Нерасказанная история: главное расследование событий Революции. / Соня Кошкіна– К.: Брайт Стар Паблішинг, 2015. – 403 с.
- Лаврик О.В. Україна. Все, що робить нас українцями / Оксана Лаврик; фото В.А. Луценко. – Харків: Віват, 2015. – 255 с.
- Луценко Ю. По обидва боки колючого дроту: розмова-повість / Юрій Луценко; у записі Мустафи Найєма. – К.: А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА, 2014. – 206 с.
- Магочій П-Р. Крим: наша благословенна Земля. / П-Р. Магочій. – Ужгород: Вид-во В. Падяка, 2014. – 159 с.
- Майдан і Церква. Хроніка подій та експертна оцінка. – К.: Самміт-Книга, 2014. – 656 с.
- Матяшук В.П. Сучасне патріотичне виховання в школах України / В. Матяшук. – Тернопіль: Мандрівець, 2014. – 384 с.
- Михайлів Т.В. Видатні постаті українського державотворення: довідник / Тарас Михайлів, Таміла Михайлів. – К.: Основа, 2014. – 125 с. – Бібліотека журналу «Історія та правознавство»).
- Орел С.В. Розстріляна «Просвіта» / Світлана Орел. – Кіровоград: Центрально-Українське вид-во, 2014. – 155 с.
- Патріотичне виховання в сучасних навчальних закладах / упор. Жанна Сташко. – К.: Шкільний світ, 2015. – 117 с.
- Рева І. По той бік себе: соціально-психологічні та культурні наслідки Голодомору і сталінських репресій / І. Рева. – Дніпропетровськ, 2013. – 270 с.
- Рух. Початок / упоряд. Василь Бондар. – Кіровоград: Імекс-ЛТД, 2014. – 295 с.
- Садовнича В.В. Велика книга маленького українця. Захопиви розповіді з історії, природознавства та народознавства України / Вікторія Садовнича. – Харків: Клуб сімейного дозвілля, 2014. – 127 с.
- Сверстюк Є.О. Світлі голоси життя / Євген Сверстюк. – К.: Клію, 2015. – 767 с.
- Снайдер Т. Украинская история, российская политика, европейское будущее / Т. Снайдер. – К.: ДУХ І ЛІТЕРА, 2014. – 248 с.
- Стасюк О. Не хочу стояти осторонь (Стежками Революції): [поезія] / Ольга Стасюк. – Вінниця, 2014. – 35 с.
- Турченко Г.Ф. Проект Новоросія: 1764-2014 рр. Ювілей на крові / Г.Ф. Турченко, Ф.Г. Турченко. – Запоріжжя: ЗНУ, 2015. – 156 с.

Украина та проект «русского мира»: аналітична доповідь / С.І. Здіорук; Націонал. ін-т стратегічних досліджень. – К.: НІСД, 2014. – 77 с.

Украина: время выбора / Міжнародний фонд «Відродження». – К., 2014. – 44 с.

Новинки українських видавництв

94 дні. Євромайдан очима ТСН. – К.: Основи, 2014. – 172 с.

Фантомная боль #maidan. – К.: Самміт Книга, 2014. – 704 с.

Виноградов О. Слово Майдана / О Виноградов. – Корбуш, 2014. – 528 с.

Літопис самовидців: дев'ять місяців українського спротиву / Автор проекту Оксана Забужко, упорядник Тетяна Терен; передмова Світлани Алексієвич. – К.: Комора, 2014. – 312 с.

Люди Майдану. Хроніка. – К.: Українська прес-група, 2014. – 240 с.

Материнська молитва. Українки – героям Майдану: [поезії]. – К: Наш Формат, 2014. – 71 с.

Мухарський А. Майдан. (R)Еволюція Духу / А Мухарський. – К.: Наш Формат, 2014. – 312 с.

Небесна сотня / упоряд. К. Богданович, Х. Бондарева, Ю. Бухтоярова та ін.; упоряд.: О. Трибушна, І. Соломко; передмови Патріарха Філарета, о. Г. Коваленка, о. Святослава; художник-оформлювач Л.П. Вировець. – Харків: Фоліо, 2014. – 206 с.

Розуменко В. Майдан... Хто, якщо не я? / В. Розуменко. – К.: ФО-П Пальцев, 2014. – 592 с.

**Документально-публіцистичні фільми та тематичні відеоролики,
присвячені Революції Гідності, Героям Небесної Сотні,
бойовим діям на Сході країни**

«**Революція гідності**» – документально-публіцистичний фільм, в якому зображені події в Україні з 29 листопада 2013 року до 22 лютого 2014 року. Першу спробу осмислити пережите у фільмі зробили відомі українці – лідери громадської думки.

Фільм відтворює хронологію мітингу Євромайдану. «Мотив», «Мета», «Протистояння», «Самопожертва» – окремі епізоди фільму, що передають загальну хронологію мітингу Євромайдану. Завершальний блок «Майбутнє» – це спроба поглянути наперед і осмислити, як нам жити далі.

Серед спікерів фільму – предстоятелі УГКЦ Святослав Шевчук і УПЦ (КП) Філарет, Ніна Матвієнко, Мирон Маркевич, Оксана Забужко, Ольга Богомолець, Андрій Курков та Святослав Вакарчук.

«**Спецназ. Повернутися живими**» – документальний фільм, що містить ексклюзивні кадри виконання бойових завдань в зоні АТО. «Тільки смерть знімає відповідальність за невиконане завдання» – негласне бойове правило тих, хто першим йде в тил ворога.

Кожне завдання для армійського загону спецпризначення – квиток в один кінець. Взяти «язика», зібрати розвідувальну інформацію, знищити ворога – виконати і повернутися всім, інакше в живих може не залишитися ніхто. Помилка одного здатна забирати життя всіх.

Вісім героїв – склад діючого підрозділу – уперше відверто і докладно розкажуть про будні найсекретнішої когорти українських військ. Про бойове братерство, злагодженість, підготовку, розподіл обов'язків, забобони та завдання від планування до виконання. Конкретні операції, справжні накази і бойові виходи, реальна зброя перед лицем небезпечного ворога.

«На передовій. Військові начерки» – український документальний фільм про військові події на Сході України. У фільмі відображено хроніку військових подій і сьогоденній стан.

Фільм **«Жіночі обличчя революції»** – це розповідь про жінок революції Гідності. Вони не знайомі між собою, проте всіх їх об'єднує любов. До сина, до коханого, до своєї Батьківщини.

Відверто про власну точку відліку, точку неповернення, про свою барикаду розкажуть жінки. Дружина, яка стояла на лінії вогню пліч-о-пліч зі своїм чоловіком. Дівчина, яка закохалася у простого хлопця, а втратила героя. Жінка, яка перетворилася на воїна. Мати, яка опинилася зі своїм сином по різні боки барикад. А також мати, яка виховала героя – Героя Небесної сотні...

Кожна із них зазирнула в очі смерті, але знайшла в собі сили, щоб жити далі. Майдан змінив їхні життя назавжди.

Український документальний фільм **«Майдан»** режисера Сергія Лозниці, який розповідає про події Євромайдану.

Світова прем'єра відбулася 21 травня 2014 року в рамках спеціального показу офіційної програми 67-ого Каннського кінофестивалю. У французький прокат фільм вийшов 23 травня 2014 року. Українська прем'єра відбулася 18 липня 2014 року в рамках офіційної програми 5-ого Одеського міжнародного кінофестивалю. В український прокат фільм вийшов 24 липня 2014 року.

«Майдан» – це хроніка подій повстання громадянського суспільства проти режиму Януковича, яке відбулося взимку 2013-2014 рр. У фільмі розповідається про хід революції: від мирних мітингів на Майдані Незалежності до кривавих вуличних боїв між протестувальниками і міліцією.

«Ціна демократії» – фільм українського блогера і фотографа Сергія Якименка. Документальні кадри в хронологічній послідовності відтворюють події українського Євромайдану з листопада 2013 по лютий 2014 року, починаючи з мирної демонстрації студентів і закінчуючи поваленням президента Януковича.

Фільм режисера Крістіана Зайделя **«Небесна Сотня»** розповідає про долі людей, які були вбиті на Майдані у Києві, а також про долі та відчуття їхніх родичів (вдів, дітей, батьків) та друзів.

У стрічці згадані ключові події, що відбувались на Майдані у період з листопада 2013-го по лютий 2014-го, передана атмосфера Майдану під час протестів, моторошність терору, побиття, викрадень та убивств, жахливі дні штурму та розстрілів, оплакування жертв та свідчення людей, які вижили. Зйомки фільму відбувались у Києві та області, у Львові та області, а також у Мюнхені.

У документальній стрічці **«Аеропорт. Той день»** пригадують моменти захисту, у реальність яких людині, яка не бачила справжньої війни, важко повірити.

Усі 242 пекельні дні військові, добровольці, медики, волонтери пройшли пліч-о-пліч. Сьогодні події, що стали історією, пригадувати легше. Той, хто воював, найбільше бажає всім миру. Той, кому вдалося вижити у боях за аеропорт «Донецьк», понад усе бажає, щоб ця війна була останньою...

«Зима, що нас змінила» – це цикл документальних фільмів про події, що відбувалися на Євромайдані під час Революції гідності. Прем'єра циклу на каналі «1+1» відбулася 3 квітня 2014 року до сороковин за вбитими у протистоянні на вулиці Інститутській в Києві.

Перший фільм «Небесна сотня» з циклу документальних фільмів «Зима, що нас змінила». Досі невідомо, скільки людей входить до Небесної сотні, адже це не тільки ті, кого вбили в центрі Києва в кінці лютого. З початку Євромайдану багато людей пропали без вісті чи були замордовані у різних куточках України. Але термін Небесна сотня з'явився саме після найзапекліших боїв на Майдані Незалежності. Фільм показує, як сталося так, що всього за три дні в центрі Києва було вбито майже 100 людей.

Другий фільм «Перша смерть» з циклу документальних фільмів «Зима, що нас змінила» – це історія про тих, хто загинув за свободу і за власну державу. На цей раз в кадрі історія Сергія Нігояна – хлопця, якого вбили в центрі української столиці наприкінці січня 2014 року.

Третій фільм «Коктейлі Грушевського». Після побиття студентів, коли на їхній захист вийшло чимало киян, мало хто й уявити міг, що влада знову

вдасться до насилля. Проте саме ігнорування людей на вулицях, спроби їх придушити хитрими та прямими способами і призвело до появи в центрі столиці коктейлів Молотова. За чутками, першим, хто кинув коктейль Молотова, був художник-архітектор. Це вкотре нагадує нам, що це була і «Культурна революція».

Четвертий фільм «Межигір'я. Батіна хата». Працюючи над фільмом про резиденцію Віктора Януковича, режисер Юлія Шашкова кілька разів відвідувала Межигір'я. Автори фільму проводять паралелі між життям у розкішному Межигір'ї та простому Єнакієво, де стоїть у розрусі батьківська хата Віктора Януковича.

П'ятий фільм «Самооборона». Що таке «Самооборона» взяли пояснити режисери Костянтин Кляцкін та Марія Пономарьова.

Шостий фільм «Пожежа у Будинку профспілок». У фільмі режисера Володимира Тихого йдеться про одну з найтрагічніших подій Євромайдану – пожежу в будинку Профспілок, що сталася в ніч з 18 на 19 лютого 2014 року. Хто насправді влаштував пожежу? Унікальні кадри, зняті всередині будівлі. Версії та свідчення очевидців.

Сьомий фільм «Автомайдан». Автомайдан – це винахід українських повстанців, якого найбільше боялась кримінальна влада Януковича, – упевнена режисер. – Саме рейди автомайданівців на Межигір'я розвіяли міф про недоторканість бандитського лігва. А «сафарі» на приїжджих бандитів-тітушок стали чи не найдієвішим засобом проти них».

«Війна за свій рахунок» – короткометражний документальний фільм Леоніда Кантера та Івана Яснія про Національну гвардію України. Фільм – історія творення нової української армії.

У серпні 2014 року режисер Леонід Кантер пішов добровольцем у 2-й батальйон Національної гвардії України. Його друг режисер Іван Ясній умовив взяти із собою камеру та знімати фільм, що згодом назвали «Війна за свій рахунок». Події стрічки відбуваються на передовій та в таборі підготовки Національної гвардії.

Назва фільму з'явилася тоді, коли з'ясувалося, що держава не надає добровольцям, що йдуть до Національної гвардії, нічого, окрім парадної форми та автомата Калашнікова. Усе екіпування перед виїздом на передову солдатам доводилося купувати за власний рахунок.

«Добровольці Божої чоти» – повнометражний документальний фільм Леоніда Кантера та Івана Яснія про захисників Донецького аеропорту. Фільм – історія творення нової української армії.

Ідея фільму виникла після виходу у світ у серпні минулого року першого фільму «Війна за свій рахунок». Зйомки фільму тривали кілька місяців, більше двох тижнів – у Донецькому аеропорту.

Народ, що повстав, скидає кримінальний уряд і виганяє васалів Російської імперії, але колонізатор кидає проти України війська та захоплює частину території. Президент України підписує угоду про перемир'я та лінію розмежування сторін. За цією угодою, міжнародний аеропорт Донецька опинився за лінією. Але патріоти-добровольці не згодні віддавати його ворогові. 242 дні тривала героїчна оборона, аж врешті під прицільним обстрілом танків будівля аеропорту завалилась.

У документальному фільмі «На лінії вогню», який зняв 19-річний студент Сергій Якименко, йдеться про війну на сході, що назавжди змінила свідомість українців.

Сергій Якименко присвятив свій фільм українським військовим, які захищають рідну землю. Кадри цієї стрічки відобразили війну такою, яка вона є, без прикрас. У зоні АТО все по-іншому, не так як у героїчних фільмах. Тут усе по-справжньому: бій, зброя, втрати і переживання рідних. Після вторгнення зі сходу в найскладніший і драматичний для країни період, люди зрозуміли наскільки їм дорога Україна, на захист якої встали жителі всіх регіонів країни.

Документальний цикл «Неоголошена війна. Записки документаліста» Сніжани Потапчук (оператор – Ганна Кудрявцева) про передову АТО виробництва телекомпанії Перший національний. «Записки документаліста» – документальна хроніка без жодних оцінок.

До циклу увійшло вісім фільмів: «23 травня. Маріуполь», «Ніч 23 – ранок 24 травня. Блок-пост», «24 травня. Торез», «25 травня. Донецьк», «26 травня. Добропілля», «Батальйон «Азов», «Слов'янськ» та «Дні бою».

Також до циклу «Неоголошена війна» увійшов повнометражний документальний фільм «Неоголошена війна. Щоденник пам'яті».

Що про цю війну думають ті, хто перебуває на передовій? Ті, хто не має чим відповісти на атаку ворога? Ті, кому дали в руки звичайний автомат – проти сепаратистських танків і «градів»? Ті, хто не має права обговорювати навіть найбезглуздіші накази, бо так заведено у військових?

«Неоголошена війна. Щоденник пам'яті» – згусток нервів, думок і емоцій. Кадри, які нелегко переглядати. Але лише так ми зможемо побачити і зрозуміти найголовніше...

Документальна стрічка **«Я – війна»** про те, що відчувають українські військові на передовій. Війна змінює людей. Когось ламає, когось надихає, когось загартовує, але в будь-якому випадку не залишає таким самим. Стихія війни впливає на людину, її психіку, душу, погляди на життя.

Усі ці трансформації пройшли українські військові. Молоді хлопці, які провели у окопах не один день, навчилися засинати під звуки вибухів та пострілів та попри все вміють вірити в майбутнє. Майбутнє без війни.

За ініціативи Уряду та Українського інституту національної пам'яті створені відеоісторії про роль та місце України як держави-переможниці у Другій світовій війні (в рамках проекту «Українці в лавах Об'єднаних націй перемогли агресора»). Режисер: Олесь Санін.

При виробництві роликів використані матеріали Центрального державного кінофотофоноархіву України імені Г.С. Пшеничного, архіву кінохроніки «British Pathe» (Великобританія), Кримського телеканалу «ATR», телеканалу «1+1», телеканалу «Еспресо TV», меморіального комплексу «Національний музей історії Великої Вітчизняної війни 1941-1945 років».

«Синочку, повертайся живим» (відеоролики на основі листів рідних до солдат Другої світової війни).

«Вічна слава Героям! Україна у Другій світовій війні» (5 відеоісторій про українців, які воювали проти нацистів у лавах об'єднаних націй).

- Амет-Хан Султан – кримський татарин, льотчик-винищувач. Збив 30 літаків противника особисто і ще 19 у групових боях. Двічі Герой Радянського Союзу. З гордістю відкрито називає себе кримським татариним.

- Євген Березняк – уродженець м. Дніпропетровська, життєвий шлях якого пов'язаний з Кіровоградщиною, ветеран Другої світової війни. Рятівник

Кракова, Герой України. Став прототипом головного героя роману «Майор Вихор».

- Петро Дмитрук – канадієць українського походження, льотчик бомбардувальника. Був збитий в небі над Францією, але вижив і приєднався до французького руху опору. Загинув у боротьбі з окупантами. Нагороджений Військовим Хрестом Франції.

- Галина Кузьменко – «Надя». Уродженка Чернігівщини. Мати померла під час Голодомору, батько загинув у таборах. До німецької окупації мешкала на Донеччині. Під час війни приєдналася до підпілля ОУН, стала кулеметницею. Згодом опинилася в УПА в Карпатах. Була захоплена радянськими каральними органами. Пройшла тортури і ГУЛАГ.

- Михайло Стренк – родом із Лемківщини, сержант Корпусу морської піхоти США, учасник бойових дій в Азіатсько-Тихоокеанському регіоні під час Другої світової війни. Був серед шести військовослужбовців, які підняли прапор США над островом Іодзіма. Загинув у бою.

Проект «День Перемоги людських цінностей»

Частина 1. «Ведмедик». Частина 2. «Хустка». Частина 3. «Вишня».

Ветеран Іван Залужний, 97 років, мешканець м. Запоріжжя, розповідає, що хотів відзначити День Перемоги у 2015 році разом з внуком, але його внук, Іван Гутник-Залужний (18.12.1990-10.08.2014) загинув смертю хоробрих, захищаючи Україну від агресора (режисер: Олесь Санін).

Інформація про волонтерів та громадські організації, які надають допомогу учасникам АТО

(матеріали зі сторінки координаційного центру надання допомоги учасникам АТО та членам їх сімей на офіційному веб-сайті Кіровоградської обласної державної адміністрації <http://kr-admin.gov.ua/start.php?q=CentrATO/main.html>)

№ з/п	Вид допомоги	Волонтери, ГО, які надають допомогу учасникам АТО та членам їх сімей	Контактні особи	Телефон	Адреса	Електронна адреса
1	Збір допомоги та передача учасникам АТО (42-й батальйон)	Громадська організація «Патріот Кіровоградщини»	Нікітін Вадим Леонтійович	099-490-95-08	м. Кіровоград	patriot.kirovograd@ukr.net
2	Збір допомоги та передача учасникам АТО (3-й полк, 17-й батальйон)	Громадська організація «Громадська варта»	Касьянова Вікторія Вікторівна	067-521-11-22	м. Кіровоград	happint@mail.ru
3	Збір допомоги та передача учасникам АТО (3-й полк, 17-й батальйон)	Волонтер	Щербина Олена Анатоліївна	050-583-58-79	м. Кіровоград	
4	Збір допомоги та передача учасникам АТО (34-й батальйон)	Громадська ініціатива «Українська варта»	Смаліус Борис Петрович	050-624-70-21; 050-691-35-00	м. Кіровоград	
5	Збір допомоги та передача учасникам АТО (3-й полк, 17-й батальйон)	Громадська ініціатива «Армія SOS»	Червона Оксана Володимирівна	095-258-63-06	м. Кіровоград	Oks-ch@yandex.ru
6	Збір допомоги та передача учасникам АТО	Кіровоградський обласний благодійний фонд інвалідів «Соломон»	Небесний Андрій Олександрович	099-385-78-34	м. Кіровоград, вул. Полтавська, 13	
7	Збір допомоги та передача учасникам АТО; юридичні консультації, нотаріальні послуги	Громадська організація «Спілка об'єднаних війною жінок»	Панасюк Лора Степанівна; Бойченко Вікторія Михайлівна	066-752-47-12 098-454-34-17; 096-347-13-07	м. Кіровоград	law-lora@mail.ru pkf-forte@ukr.net
8	Збір допомоги та передача учасникам АТО (одяг, взуття, канцелярські товари, миючі засоби) (42-й батальйон)	Кіровоградська обласна організація Товариства Червоного Хреста	Юрченко Валерій Андрійович	066-321-03-45; 0522-22-64-12	м. Кіровоград	
		Міська організація Товариства Червоного Хреста	Гончаренко Олена Миколаївна	099-940-21-99; 0522-27-81-94	м. Кіровоград	redcross1@volicable.com

9	Збір допомоги та передача учасникам АТО (продукти харчування, одяг, взуття, засоби особистої гігієни)	«Центральний корпус «Армія Спасіння»	Хохотва Ірина Юріївна	0522-56-56-23	м. Кіровоград, вул. Волкова, 10, кор. 3	kirovograd_corps@ukr.net
10	Збір допомоги та передача учасникам АТО (одяг, взуття, постільна білизна)	Благодійна організація Кіровоградський «Консультативно-реабілітаційний центр «Повернись додому» спільно з церквою Адвентистів сьомого дня	Розуменко Євгенія Ярославівна	099-473-21-74	м. Кіровоград, вул. Ушакова, 15а	
11	Збір гуманітарної допомоги для постраждалих на Сході України					
12	Допомога військовослужбовцям учасникам АТО та їх сім'ям	Благодійна організація «Благодійний Фонд підтримки українських військовослужбовців»	Саєнко Ірина Анатоліївна	050-321-95-18	м. Кіровоград	info@chamber.kr.ua
13	Надання юридичної та психологічної допомоги сім'ям загиблих учасників АТО	Регіональний Благодійний фонд «Відкрита Україна»	Вагжанова Вікторія Володимирівна	050-528-56-20	м. Кіровоград	olgaclass@online.ua
			Светікова Наталія Нашивна	097-400-88-27		
14	Допомога військовослужбовцям учасникам АТО	Спілка підприємців Кіровоградщини	Гришук Світлана Василівна	050-698-70-92	м. Кіровоград	spilka_kirovograd@yandex.ua
15	Надання юридичної допомоги	Штаб юридичної допомоги військовослужбовцям	Табалов Андрій Олександрович	067-520-55-99; 0522-22-66-25	м. Кіровоград, вул. Шевченка, 60	Priymalnya@gmail.com
16	Надання юридичної допомоги	Громадська організація «Рідний Кіровоград»	Постолатій Артем		м. Кіровоград, вул. Шевченка, 60	go.ridnyi.kirovohrad@gmail.com
17	Збір та передача допомоги учасникам АТО (продукти харчування, засоби гігієни)	Благодійний фонд «Наша родина»	Шевченко Олена Валеріївна	066-229-47-89; 096-198-52-39	м. Кіровоград	
18	Збір та передача допомоги учасникам АТО (продукти харчування, засоби гігієни)	Громадська організація «Серце матері»	Шукрута Людмила Володимирівна	066-973-12-34	м. Кіровоград	shuknjta-mama@mail.ru

19	Надання психологічної допомоги	Обласний благодійний фонд «Повернення до життя»	Остапов Олександр Іванович; Лівійте Сергій Васильович	067-467-18-93; 050-696-74-96	м. Знам'янка, вул. Привокзальна, 20	harr_red@ukr.net; alexaost@i.ua
20	Збір допомоги та передача учасникам АТО (одяг, взуття, постільна білизна)	Німецько-український благодійний фонд «Тавіфа»	Томило Микола Іванович	050-334-66-29	м. Кіровоград	tabita_ua@mail.ru
21	Збір допомоги та передача учасникам АТО (одяг, взуття, продукти харчування)	Світловодський міськрайонний благодійний фонд «Міст Надії»	Петров Дмитро Володимирович	068-459-37-88; 0236-3-12-26	м. Світловодськ, вул. Кірова, 33а	bdh.comp4@gmail.com
22	Збір та передача допомоги учасникам АТО (одяг, продукти харчування)	Громадська організація «Знам'янське об'єднання «Майдан»	Гишкевич Наталя Миколаївна	066-787-48-77; 068-996-37-25	м. Знам'янка, вул. Жовтнева, 45-д	Garmonia7@ukr.net
23	Надання юридичної допомоги	Волонтер	Яценко Ольга Петрівна	050-164-73-83; 0522-32-07-32; 0522-32-07-57	м. Кіровоград, вул. Дворцова, 66, оф.36	yatsenko-notar@mail.ru
24	Надання юридичної допомоги	Волонтер	Потьомкіна Ірина Анатоліївна	0522-24-43-26	м. Кіровоград, вул. В'ячеслава Чорновола, 6/1, кв. 1	notary6509@email.com
25	Збір допомоги та передача учасникам АТО	Волонтер	Тітов Олексій Євгенович	050-967-44-50	м. Кіровоград, вул. Калініна, 10/14	Titov.alex.ua@gmail.com
26	Надання психологічної допомоги	Волонтер	Колева Анна Михайлівна	095-788-05-00	м. Кіровоград	
27	Надання психологічної допомоги учасникам АТО та їх сім'ям	Громадська організація «Обласна інформаційна служба з актуальних питань жіноцтва» при обласній універсальній науковій бібліотеці ім. Д.І. Чижевського	Приймак Світлана	099-109-87-85; 066-122-70-98	м. Кіровоград, вул. Велика Перспективна, 24	market@library.kr.ua
28	Збір та надання допомоги учасникам АТО (спальні мішки, одяг, взуття та інше)	Волонтер	Салімова Наталя	095-132-97-99	м. Кіровоград	
29	Збір допомоги та передача учасникам АТО, допомога сім'ям учасників АТО (будівельні роботи)	ГО «Народна Самооборона «Кіровоград»	Володимир	066-945-05-10	м. Кіровоград	

30	Допомога учасникам АТО та їх сім'ям, будівельні роботи	Волонтер	Кучеренко Павло	095-140-52-67	м. Кіровоград	
31	Допомога солдатам у матеріально-технічному забезпеченні; гуманітарна допомога населенню, яке постраждало внаслідок бойових дій; підтримка сімей та учасників АТО	Громадська організація «Надійний тил»	Гопчій Павло	0522-27-74-78	м. Кіровоград, проспект Комуністичний, 1Б	Facebook.com/nadiynuytul
32	Збір допомоги та передача учасникам АТО (34-й батальйон)	Громадське об'єднання «Єдина волонтерська платформа» (Громадська організація «Разом сила»)	Калюжний Дмитро; Гоба Андрій	050-453-89-41; 066-998-52-24	м. Кіровоград	www.evpk.org.ua; evpk.org@gmail.com
33	Збір допомоги та передача учасникам АТО та їх сім'ям; патріотичне виховання дітей та молоді, проведення тематичних екскурсій	Громадська організація «Асоціація розвитку суспільства України»	Бойченко Вікторія Михайлівна	066-591-40-01	м. Кіровоград	association-rou@yandex.ru
34	Збір допомоги та передача учасникам АТО	Громадське об'єднання «Разом ми сила»	Сила Тетяна Олександрівна	099-042-52-74	м. Кіровоград	

Тексти для читання в початковій школі

НАШ ОСНОВНИЙ ЗАКОН

Не так уже й давно, а саме – 28 червня 1996 року, народилася в нашій незалежній державі Конституція України – наш Основний Закон.

Ти, друже, напевно, чув від дорослих, що закони взагалі, яких є чимало, визначають і підказують нам усім – і малим, і дорослим, – як жити у своїй країні та з її сусідами у злагоді й мирі. А Конституція України визначає, якими бути всім отим законам. Одне слово, Конституція – це така собі «матінка» всіх інших законів!..

Слово «конституція» походить із латинської мови, якою говорили ще в Стародавньому Римі. А означає воно «устрій», «установлення», тобто будь-яка конституція визначає, якій бути державі, де ми живемо, а також – наші права та обов'язки.

А вони є в усіх і в кожного!

Скажімо, твої батьки мають піклуватися про тебе, а ти повинен помагати їм у всьому, слухатися їх, поважати дорослих і своїх ровесників; Зрозуміло, тоді й вони поважатимуть тебе. Адже в Конституції України записано, як то кажуть, чорним по білому, що «діти рівні у своїх правах незалежно від походження».

А ще там записано, що «будь-яке насильство над дитиною переслідується законом». Отже, твої права оберігаються державою: ніхто й ніколи з дорослих не може примусити тебе чинити щось погане чи зле, не може зашкодити тобі, твоїй гідності й честі!

Але й ти, друже, мусиш чинити так само: нікого ні до чого не змушувати, жити за правилами та законами нашої країни, бути її відданим громадянином!..

Отже, друже, пам'ятай: Конституція України – то життєвий дороговказ і для тебе, і для мене, і для всіх-усіх сущих в Україні, і для самої нашої держави – теж! А «день прийняття Конституції України є державним святом – Днем Конституції України», – так записано в самій Конституції!..

ЛЕГЕНДА ПРО ПШЕНИЦЮ

У ті давні часи, коли перші люди були в раю, ніхто не знав, що таке голод. Душі їх були чисті, мов сніг, і невинні, мов травневі квіти. Усі люди були наче одна родина, де панувала гармонія та любов.

Але сатана, злий дух всесвіту, посіяв гріх у душах людей. Відтоді почалося життя людського роду, повне мук, сліз і неспокою. Важкий тягар придавив раптом їхні серця і водночас уперше вони відчували голод. Адже їх нива не родила, бо в землі не було насіння.

Був на небі один ангел, який дуже любив і жалів людей. Полетів він до Божого престолу.

Господи! – промовив ангел. – Дозволь мені допомогти знеможеним, їх нещастя вогнем палить мою душу!

Іди й допоможи людям, – лагідно всміхнувся Бог.

Мов блакитна квітка, злетів із неба ангел і спустився на землю. Але люди, втративши чистоту душі, втратили і здатність бачити ангелів. Вони могли бачити тільки земні речі.

І ангел засмутився. Золоті блискучі сльозинки полилися з його очей і засіяли землю...

Улітку нива засяяла стиглим, неначе щире золото, зерном. Вдячні люди падали навколішки, тремтячими руками пригортали і цілували хліб, дарований їм небесами...

Тепер нема у світі таких розлогих та родючих степів, як в Україні, де влітку хвилюються безмежні лани, засіяні українським золотом. І споконвіку поважає український народ пшеницю. Любить так, що навіть для свого національного прапора вибрав кольори золотої пшениці та блакитного неба.

УКРАЇНСЬКИЙ ВІНОЧОК

Мабуть, кожна дівчинка вміє плести віночок – із жовтих сонечок-кульбаб або з кленових листочків – короною чи просто з'єднуючи в барвисте коло лісові й лугові квіти.

Впліталось до віночка багато різних квітів, як-от: ружа, калина, безсмертник, деревій...

...Кожна рослинка неповторна.

Барвінок до людської оселі, до городу тягнеться. Узимку відвар барвінку п'ють від простуди, улітку барвінком прикрашають святковий хліб, хату,

плетуть з нього весільні віночки. Цілий рік його шанують, бо вважають символом життя.

Безсмертник дарує здоров'я нашому роду людському.

Цвіт вишні та яблуні – символ материнської любові.

Любисток і волошки у віночку – це символ людської відданості.

Ромашка ж приносить не тільки здоров'я, але й доброту та ніжність, і вплітають її з кетягами калини та цвіту яблуні, вишні. Переплітають з вусиками хмелю – символу гнучкості й розуму.

А всього в українському віночку дванадцять квіточок, кожна – лікар, оберіг.

ВОГОНЬ – БАТЬКО, ВОДА – МАТИ...

Думки про національну символіку

Темно. Ніч. Ще ніч. І ти чекаєш ранку. Ти дивишся на небо – а воно як море. Як темне море. От викотилась би на нього золота діжа і враз би засяяло. І все навколо звеселилося б, ожило. Аякже: сонце встане – то й ранок настане. «Коли сонечко пригріє, то й трава зазеленіє», – кажуть люди.

А ще вони кажуть: «Куди водиця тече, там травиця росте». Звісно, без сонця й води все марніє. Бо вогонь і вода народжують життя. Світло й вода. Люди вірять: сонце – батько, вода – наша мати. А де тато й мама, там і син. От і Трійця Свята. Так і називався колись тризуб наш. Герб України. Бо він давній. Ще в князя Володимира був гербом. А люди знали його ще з трипільських і давніших часів. І завжди шанували цей знак як Дерево Життя, бо вірили у святість Народження, цінували красу Пробудження. І вірили вони в чарівну силу барви життя, чистої і справедливої. Якої саме барви? Ти скажеш і сам, як глянеш на ранкове небесне море. Бо побачиш: вогонь (сонце) – жовтий (золотий), вода (небо) – синя. Або як спостерігатимеш ранкову річку чи ранковий ставок: сонце золоте сяє із синьої (голубої) глибини. А люди кажуть: «Як небесна височина, так морська глибина».

Вогонь і Вода.

Сонце і Небо.

Осяяна сонцем пшениця й небесна блакить. Життя. Україна. Отож і полощеться на весняному вітрі синьо-жовтий прапор і тішить пробуджені душі, еднаючи нас із нашою історією.

А щоб жила наша держава, щоб не вмирала її історична слава і жадана воля, народ обрав собі пісню-оберегу, пісню-гімн, якою стверджує свою незнищенність, утверджує свою полум'яну любов до Батьківщини, замовляє світлу майбутність. Слова цієї пісні написав ще 1862 року Павло Чубинський, а музику до них склав 1863 року композитор Михайло Вербицький. Називається вона «Ще не вмерла Україна». І лунає вона тепер понад світом, розносячи болючу славу України, а Україні виборюючи світлу долю.

М. Підгірянка

ЛЕГЕНДА

Жила собі жінка. І мала вона трьох синів. Сини зростали чесними, сміливими, дуже любили свою неньку і готові були віддати за неї своє життя.

Виросли сини і розійшлися по світах, прославляючи свою матір. Найстаршому матір подарувала на згадку про себе золоту корону з трьома промінцями. Корона зігрівала людей, вела вперед, показувала шлях до кращого життя. За цю трипроменеву корону люди дали першому синові ім'я Тризуб.

Середньому синові мати дала в дорогу блакитно жовтий одяг. Сміливий та сильний був середній син, і прославив він свою матір добрими звитяжними (героїчними вчинками). Люди запам'ятали його і прозвали Прапором.

А найменший син отримав у дарунок від матері соловейків голос. І де б він не був, усюди лунала його дзвінка урочиста пісня. За цей голос і величний спів люди дали йому ім'я Гімн. Так і донині по всьому світу золотий тризуб, синьо-жовтий прапор і урочистий гімн прославляють рідну неньку – Україну.

Вони стали державними символами України.

А. Сокол, О. Конечна. Уривок з книги «Моя країна – Україна».

**Методичні рекомендації
для проведення Першого уроку
в 2015/2016 навчальному році**

Комп'ютерна верстка – С. Пляка

Дизайн обкладинки – С. Плахута

Підписано до друку 17.06.2015 р. Формат 60x84^{1/16}.
Умов.-друк. арк. 2,3 Папір офсетний. Друк різнограф.
Наклад 200 прим. Зам № 4833